

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
TELEFON Nr. 226.
Scrisori nefrancate nu se
primesc.
Manuscrise nu se retrimit.
Inserate
se primesc la Administrațiunea
Brașov și la următoarele
BIROUR de ANUNȚURI:
In Viena la M. Dukas Nachf.,
W. Augenthaler & Emorio Les-
ner, Heinrich Schalek, A. Op-
pelik Nachf., Anton Oppelk.
In Budapesta la A. V. Golber-
ger, Ekstein Bernat, Iuliu Le-
opold (VII Erzsébet-körnt).
Prețul inserțiilor: o serie
garmond pe o coloană 10 bani
pentru o publicare. Publicări
mai dese după tarifar și in-
vitală. — REGLAMÉ pe pagina
1-a o serie 30 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI.

ANUL LXX.

GAZETA apare în fiecare zi
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-rii de Duminecă 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 fr. pe an.
Se primumeră la toate ofi-
cile postale din țară și din
afară și la d-nii colectorii.
Abonamentul pentru Brașov:
Administrațiunea, Piața mare
târgului Inului Nr. 80. etagiu
I. Pe un an 30 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul acasă: Pe un an 24
cor., pe șase luni 12 cor., pe
trei luni 6 cor. — Un esem-
plar 10 bani. — Atât abona-
mentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 273.

Brașov, Miercuri 12 (25) Decembrie.

1907.

Piedecile ce se impun împăciuirii.

Se pare curios să vorbim de piedecile ce s'ar opune unei împăciuirii dintre Maghiari și Români, când o astfel de împăciuire nici nu e la ordinea zilei și când, prin urmare, piedeca cea mai mare se găsește în faptul, că nu există bunăvoință și înclinare pentru împăciuire, din acea parte, care singură poate decide în situațiunea actuală, când unii sunt deasupra, ceilalți dedesupt, unii au puterea în mână, ceilalți n'au decât soarta de-a simți aceasta putere tot mai mult în paguba dezvoltării și în prejudiciul libertății lor.

S'a produs însă un curent care din timp în timp se tot reînnoiește în presă și acum dela o vreme încoace și în șezătoarea, voiam să zicem foisorul camerei deputaților, cam de pe când se mișcă pe acolo și deputați naționaliști, cari au slobozenia de a putea da și ei mâna cu „domnii” și „stăpânii” țării.

„Ar trebui, domnule coleg, să faceți odată un pas spre noi, să ne înțelegem!” Cam așa se încep conversațiile, când se întâlnesc în pauză deputații în foyer, după ce cu câteva minute mai înainte în ședință cei-duc „hangul” în parlament și dispun de majoritate, au aruncat cele mai grave acuzațiuni, insulte și calomnii în fața colegilor lor Români. Tot ei vin apoi cu alurile lor aristocrate să le vorbească acestora de înțelegere și împăciuire.

Nu trebuie să fie cineva mare înțelept ca să vadă toată mizeria acestei comedii ce se repetă în mod cronic pe conta mândriei naționale a acestora pe care-i privește. Și nu trebuie să fie cineva vreun mare politician ca să priceapă ce rol umilit și trist joacă aceia dintre noi, cari stau de vorbă în astfel de împrejurări cu „domnii” și „stăpânii” despre împăciuire și necesitatea ei și mai știe Dumnezeu ce. Fiindcă e clar și limpede și a fost totdeauna așa, că

toată vorbăria despre înțelegere și împăciuire, nu este decât un clișeu care se folosește pentru a acoperi viclenia și totodată lipsa de bunăvoință și a încerca mereu și din nou, cum face cel ce aruncă undița să prindă pești, a se folosi de situațiunea gravă apăsătoare și amenințată a Românilor și de naivitatea lui în politică, de care încă nu s'a putut emancipa cu totul.

Scurt și cuprinzător. Toată aceasta sulevare directă și indirectă a cestiunii de împăciuire în presa adversară și din partea unor corifei ai parlamentului adversari nouă, nu este decât o invitație îmbrăcată în haina vorbelor dulci — deci cu atât mai ofenzătoare — la capitularea de bunăvoie a Românilor dinaintea dictatului clicei dela putere. Naivii cari inconștient sar în ajutorul adversarilor, cărorora le lipsește ori ce serioasă intențiune pentru împăciuire, vrând să fie ei cei prevenitori și să pregătească renunțarea la lupta națională și capitularea prin aceea, că se ofer înșiși de a face propagandă pentru reducerea până la zero a ori căror pretențiuni drepte ale poporului, sunt de compătimit. Dar mai mult sunt Români de compătimit, că se găsească încă și azi între ei asemeni existențe hermafrodite, cari mai pot incurca lumea cu absurditățile lor.

Am fi crezut că după cinci lustri dela înființarea partidului național român (1881) nu va mai putea fi cu puțință ca o parte destul de considerabilă a intelectualilor noștri, să-și piardă scumpa vreme cu bălăcăria de aceste, căci nu le putem altfel numi, ținând seamă de ce este admis și ce nu în luptele politice, mai ales când acestea nu se învârt în jurul unor cestiuni de a doua și de-a treia mână, ci în jurul cestiunii noastre de existență națională.

Am fost observat, când am vorbit de declarațiunile cunoscute ale episcopului Radu dela Oradea mare, făcute în interviueul, ce l'a avut c'un

ziarist maghiar, că credem a fi de lipsă să mai fie ventilat și discutat numai un punct, acela despre piedecile ce se opun împăciuirii.

Episcopul a zis, exprimând poate mai mult o dorință a inimei sale, pe care trebuie s'o aibă fie-care adevărat patriot, că piedecile ce se opun înțelegerii și împăciuirii Românilor cu Maghiarii nu sunt neînălțurabile. Dacă aceasta o are în vedere pentru viitorul îndepărtat, atunci ne alăturăm și noi la părerea Episcopului. Pentru moment însă și pentru multă vreme încă nu vedem nici o posibilitate, ca piedecile ce stau în cale unei împăciuirii cinstite și mulțumitoare pentru ambele părți să poată fi delaturate. Și vom arăta de ce nu.

Concesiile naționale în armată? — Iată, după raportul ministrului de război: cătră delegații, concesiile făcute limbii maghiare (?) în armată, despre cari se făcea atâta vorbă luna trecută: „Experiența de mai mulți ani ne-a făcut să înțelegem, că studiul limbii maghiare, așa cum se face în școală, nici când n'a dat vre-un rezultat mai de seamă în institutele militare, deci, reorganizându-se acele institute, a fost eliminat din program ori ce studiu de limbă. — S'au luat însă următoarele dispoziții: 1. Pentru primirea în școlile militare s'a pus condiția, ca primitul să mai știe o limbă, pe lângă cea germană. 2. Toți ofițerii statului-major vor fi obligați să mai cunoască o limbă din monarhie, înafară de limba germană.

Aceste rânduri sunt oficiale!

Camera ungară. Ieri, Luni, camera a ținut o ședință scurtă, formală, ultima înainte de serbători. Proiectul cu privire la *ceolă* s'a primit în a treia cetire, rămânând ca să fie trimis la Casa Magnaților, care va isprăvi cu el astăzi, Marți. În ședința Camerei *Wekerle* a pus în vedere alegerea unei comisii de 21 membri, cu menirea de a studia chestia băncii naționale maghiare. Alegerea se va face în 10 Ianuarie 1908, pe când este convocată iarăși camera. *L. Nagy*, care ocupa tribuna prezidențială, ceru voia Camerei ca să poată prezenta Maj. Sale urările de bine în ziua anului nou, apoi mulțumi deputaților pentru ajutorul dat peste an.

Clujului; era o parte întregitoare a lui, dar cu toate acestea se bucura de un fel de autonomie comunală. Satul avea cnez (primar) și jurați comunal, pe cari și-i alegeau Felecanii dintre ei; la început probabil acasă în sat, mai târziu în Cluj, la primăria de acolo, dar fără de ingerința cetățenilor din oraș. Orașul alegea și el un jurat, ca reprezentant al său.

Cea dintâi amintire despre un cnez se face la 1490. În un proces urzit în acest an contra primarului abuziv Szabó András, se amintește cu numele Ioan, cnezul Feleacului. Din secolul al XVII-lea ni s'au păstrat în protocoalele ședințelor congregaționale ale orașului unele notițe despre alegerea cnezilor. În procesul verbal din 25 Septembrie 1644 se arată, că Români din Feleac și-au ales de cnez pe Marcu Nicola și de jurat pe George Făgăraș. În un alt protocol, din 1679 s'a scris astfel: În 13 Septembrie Români din Feleac au venit la Cluj și după *datina lor au ținut șfal în prezența consiliului orașenesc*, (magistratului) și au ales de cnez pe Blasiu Cârțoiu, de jurat pe Vasile Mihaica, iar magistratul a ales de jurat pe Ioan Făgăș.*)

*) În original Blasius Kerczoly, Bas. Mihaelyka și Ioannes Fogas.

Disidenții au felicitat pe L. Mocsáry, pentru scrisoarea lui sinceră și adevărată, apărută în „A Nap”, în chestia partidului și ideilor kossuthiste. Tot mai este puțin idealism și în aceste timpuri de destrăbălare — se zice în salut.

Disidenții, de altfel, au câștigat încă un membru. Nulitate sa, A. Schifferl, a a părăsit pe Kossuth, fiind-că așa l'a îndemnat conștiința, când, după o lungă absență, veni în capitală și văzu „mameleu-cia” partidului său.

O voce a guvernului maghiar pe coloanele presei engleze. Din incidentul discursului Trcnului cătră delegații, în „Standard” se scrie: „... Deoarece în Ungaria sunt mai multe națiuni ități, foarte deosebite în dezvoltarea lor culturală, ar fi un lucru fără minte dacă maghiarii mai înaintați ar ceda domnia unei majorități compuse pe nealese din sânul naționalităților, tot așa cum nu se poate cere bunăoară populației albe a statelor din sudul Americii, sau burilor și briților din Africa de sud, ca ei să se supună indigenilor negri, cari au majoritatea numărului, și ca să se plece înaintea stăpânirii acestora (!) Ar fi deci foarte primejdios pentru Ungaria (?), de a se introduce acolo un sistem al sufragiului universal și al arondării cercurilor, de așa fel, ca pe urma lui rassa mai de frunte (?), nesocotindu-se superioritatea ei naturală (?), să fie osândită, în mod artificial, la indisponibilitate și dependență politică.”

Înțelegem!

Mai spre sfârșit însă găsim în acel articol un pasagiu, pe care, după toate semnele, nu a răbdat-o conștiința pe redacție, să nu-l adaugă, „din al ei” cum s'ar zice.

„Dar nu se poate tăgădui, că pentru menținerea supremației lor, maghiarii au uzat adesea de mijloace nevrednice și de măsuri apăsătoare. (!) Asta-i o greșală politică, la care trebuie să-i pună capăt. Numai așa vor putea evita, ca marile masse ale populației mai înipoate în cultură, să nu-i înghită în vârtejul lor!”

Ce să faci, dacă englezul nu dă așa ușor cu capul de părete...

Cartea Roșie asupra afacerilor Macedoniei, prezentată delegațiunilor, cuprinde 181 pagini și documente diplomatice. Aceste documente sunt: Depeșile și rapoartele ambasadiorilor și consulilor civili, adresate ministerului afacerilor străine de la 18 Octomvrie 1906 până la 12 Octomvrie

Asemenea date avem și despre alegerea cnezului și juraților din 23 Octomvrie 1688.

Cnezii adunau birurile și darea satului și le administrau primarului din Cluj. Impreună cu jurații ei constituiau un for judecătoresc de prima instanță în daraveri sătești, chiar și în chestii de ereditate. Apelul contra sentinței acestui for se făcea la Cluj. Citez aci două documente doveditoare. În un document din 1538 se spune, că cnezul cu jurații săi (secundum iudicium Kenezii et civium suorum) a făcut judecată între Ana, rudă cu episcopul Petru din Feleac și între un anumit Pozpop și sentința a fost apelată la Cluj (causa dum per appellationem in conspectum nostrum perducta fuisset etc.*). Al doilea document este un decis din 23 Aprilie 1569 al magistratului, în care se statorește, că *dreptul vechiu de judecată al Felecanilor se lasă și pe mai departe, dar cnezul se îndatorează, ca cu cetățenii Clujului să ție judecată ziua, nu sara sau noaptea și să nu o amâie, ci a treia zi să facă judecată și sentință.**)*

Cnezii își primeau plata din casa ora-

*) Documentul în întregime în Arhival lui Cipariu, p. 776.

**) Vezi și Jakab E., Kolozsvár tört. II. p. 138

FOILETONUL „GAZ. TRANS.”

De prin Ardeal.

Șoseaua dintre Cluj și Turda.

— UR MARE. —

În anul 1577 darea Felecauilor, împreună cu restanța din anul precedent, a fost de 243 fl. 50 bani.

Mai târziu Felecanii plăteau mai multe biruri. În un registru de pe timpul lui Iosif II păstrat în arhiva Clujului, pentru Feleac sunt următoarele aruncuri: Dare 333 fl. 20 bani; taxa dijmei de miei 30 fl.; taxa robotelor 305 fl. și dijma de bucate 80 fl.

Afară de dare, Români din Feleac eu timpul au fost așazicând tot mai mult iobăgiți și constrânși a contribui cu bani și a presta diferite servicii stăpânilor din Cluj. Congregația orașului din 16 Iunie 1611 a impus Felecanilor o taxă de 16 fl. 50 bani pentru repararea zidurilor orașului etc. Tot în acel an au primit ordin Felecanii, să ducă pari și uele, pentru îngrădirea fabricii de praf de pușcă și ei să facă și îngăditura.

Mai grele servicii li s'au impus prin

congregația din 30 Iulie 1652. Anume: Darea să o plătească după cum le va fi prescrisă; fiecare Român cu vite să furnizeze pe săptămână câte un car de lemne în oraș, pentru trebuințele publice; la lazul morilor orășanești să dea lemne, deoarece și ei macină la mori. Afară de aceste au fost constrânși a face fibirăului (primarului) din Cluj următoarele slujbe: În fiecare an să-i are și samene 20 cubule grâu de toamnă și de primăvară și să-i secere toate cerealele; să-i cosească fănațele ce le are și să-i care tănul acasă; să-i furnizeze lemne, în preț de un fl, iar la Crăciun să-i taie din pădure lemne, în preț de 2 fl, dar aceste are să le transpoarte primarul; împrejurul proprietății primarului, dacă e de lipsă, să facă îngrăditură.*)

Cum vedem, curat slujbe iobăgești. Stăpânii din Cluj puseseră greul genunche al iobăgiei și pe spatele Românilor din Feleac, în contrarietate cu decretul regilor de mai înainte! Nu se știe intru cât au fost îndeplinite aceste servicii impuse abuziv și că oare Români din Feleac nu și-au ridicat glasul de protestare contra lor.

Cum am văzut, Feleacul aparținea

*) Protocolul congregației în original în arhiva Clujului.

1907, și se referă cu deosebire la sporirea taxelor vamale cu 3 la sută și la situaținea bandelor.

La chestia agrară — în România.

București, 10 Dec. v. 1907.

Răscoala țărănească din primăvara trecută a readus chestiile agrare pe întâiul plan al preocupărilor generale, cum nu s'a mai pomenit dela ștergerea clăcii din 1864. Aspirațiile de jos se întâlnesc cu îngrijurarea, ca să nu zicem, temerea de sus și produce o atmosferă înăbușitoare...

În asemenea împrejurări, credem folositor cetitorilor „Gazetei“ a le împărtăși în liniamente generale, după izvoare autorizate, unele cunoștințe elementare asupra chestiilor dela ordinea zilei, ca proprietatea pământului, tocmeli agricole și modul de cultivare.

Proprietatea pământului țării.

După arătările d-lui B. Misir, fost ministru al domeniilor, arătări, comunicate într'un discurs ținut în camera română (27 Nov. 1902), suprafața României (în afară de Dobrogea) e de 11,581,700 ha.

După studiul d-lui I. P. Radianu ¹⁾, terenul cultivat și cultivabil e de 10,510 715 ha, care se repartizează în modul următor :

Terenuri agricole 4,175.765 ha. — Păduri și goluri 1.171,281 ha. — Vii, livezi de pomi 71,081 ha. — Râuri, lacuri, bălți, stufuri 162,000 ha.

Total 5,580,127 ha. stăpânite de 4061 mari proprietari.

b) Proprietatea mică particulară (sub 100 ha.) cuprinde :

Terenuri agricole 3,553,745 ha. — Păduri, goluri 321,560 ha. — Vii și livezi de pruni 62,720 ha...

Total 3,996,530 ha. stăpânite de 889,287 mici proprietari.

Micii proprietari (țărani) se clasifică astfel :

- Moșneni și răzăși (un fel de meși mititei) sunt 240,615 cu 1,460.145 ha.
- Improprietării, în baza legii rurale dela 1864. a) Pe moșiile particulare proprietari în număr de 316,116 cu 1,180.918 ha. b) Pe moșiile statului proprietari în număr de 147.439 cu 561.935 ha. c) Inuzrații-propietari în număr de 48,342 cu 228,229 ha. În total proprietari 511.897 cu 1,971.082 ha.

3. Improprietării, în baza legilor de vânzarea bunurilor statului (vânzări de loturi) în anii 1881, 1884, 1889 și 1896, au fost în număr de 111.060 (după d-l Misir) și în Dobrogea 25,715 proprietari, cu un teritor de 565,393 ha.

În total, proprietatea mică ar fi reprezentată prin 889.287 proprietari stăpânind 3,996 530 ha.

După o nouă statistică ²⁾ ar fi exi-

¹⁾ publicat în „Jurnalul societății centrale agricole“.

²⁾ D. Creangă: „Chestia țărănească“ p. 17, 23.

stând încă un număr de 408.502 țărani care n'au nici o palmă de pământ; iar 143.000 capete de familie care împreună abia posed. 100.000 ha.

c) Proprietăți de mână moartă stăpânite de comune, de biserici, de spitale și de domeniul coroanei, cuprind :

Terenuri agricole 396.389 ha. — Păduri 196,174 ha; în total 592 563 ha.

Din aceasta întindere, domeniul coroanei cuprinde un teren de 118,286 ha. în 12 moși, care s'au pus la dispoziția Regelui prin legea din 10 Iunie 1884.

Vom vorbi într'un număr următor despre tocmelile agricole.

Prof. V. Gr. Borgovanu.

Tratatul de comerț austro-sâr. Delegațiunea pentru negocierea tratatului de comerț cu Serbia a discutat în ultima sa ședință mai multe puncte importante asupra cărora s'au înțeles pe deplin. Chestiunile, cari sunt încă pendinte, au rămas în suspensiune, din cauza sărbătorilor Crăciunului. Negocierile vor fi reluate la 9 Ianuarie 1908.

Din parlamentul englez. Ministrul Angliei Grey a rostit Sâmbătă un discurs la Berwick, în care a exprimat bucuria pentru visita făcută de împăratul Wilhelm în Anglia și a relevat raporturile amicale ce există între Germania și Anglia, amicitia cordială cu Franta. Raporturile cu Rusia au fost adesea nu prea satisfăcătoare, dar acum Anglia și Rusia sunt decise să întretină relații pacifice și amicale, care sunt o garanție de pace între aceste două state și care vor contribui și la menținerea păcii lumii întregi. În ce privește Macedonia, d-l Grey a relevat, că sub nici o împrejurare concertul puterilor europene nu trebuie să fie turburat, căci la spatele chestiunii macedonene se află chestiunea turcească și fără o unitate de vedere a puterilor, chestiunea turcească ar putea deveni o primejdie pentru Europa.

STIRILE ZILEI.

— 9 Decembrie v.

Limba moldovenească. Sfântul sinod al bisericii gr.-or. din Rusia a trimis în cunoștință episcopului Partenie din eparchia Podoliei, că în conformitate cu cererea clerului din Podolia, sfântul sinod din Rusia a încuviințat, a în școalele primare din partea sudapuseană a Rusiei să se predea moldovenilor (Românilor basarabeni) limba lor română. Consiliul pedagogic de pe lângă sfântul sinod a fost însărcinat cu compunerea manualului necesare de limbă moldovenească.

Conferințe alese în Sibiu. După conferința d-lui O. Goga despre geniul poezii populare în inspirația poezilor noștri clasici, acum a cetit d-l prof. I. Lupaș o conferință, care se mișcă desigur în acelaș cerc de propagandă sănătoasă, adevărată și liberală, ca și conferința precedată. Titula conferinței d-lui Lupaș: „Triumful ideilor moderne asupra cugetării medievale“.

Hoții moderne. Sâmbăta trecută, în arsenalul din Viena s'a prezentat un tânăr

sublocotenent, numindu-se încredințatul maiorului Toglia, care avea să inspecteze cassa divizionii. Sublocotenentul avea o purtare sigură și impunătoare, cât nu putea stăruii bănuiala nimănui. I s'au dat cheile și a fost lăsat singur. După 20 minute sublocotenentul se îndepărtă de aceiaș siguranță, salutat de toți — în buzunar cu 28.000 cor., și cu un libel despre 1.500 cr. Adevărată inspecție, care veni peste un sfert de ceas să revizuiască socotelile, a putut constata numai sumele ce lipsesc, și persoana îndrăznețului pungaș, care este un ofițer substituit dela menaj, dispărut mai de mult după o afacere tot ca aceasta.— În orice caz întâmplarea e caracteristică pentru societatea noastră, care judecă după aparențe, după îndrăzneala, adică obrăznicia atitudinea.

Dela Vaș. Șicanele ce trebuie să suferei de zi de zi deținută politici, naționaliști și socialiști, din închisorile dela Vaș, trec acuma peste orice margine. Scrisorile ce trimit sau primesc ei, nu sunt numai desfăcute, dar sunt reținute sistematic, cu toate că sunt de tot nevinovate. Dacă sunt reclamate, inspectorul închisorii răspunde cu motivele ridicole, că astfel numai se pot aduna date corecte (cine e autorul, și ce gând a avut ? etc) asupra articolelor pentru cari cutare și cutare este deținut. În contra acestei volnicii cei închisi au dat plânsoare la ministrul de justiție. Atunci inspectorul a venit între ei și le-a pus înaintea un proces-verbal, în care deținuții recunosc, că petițiile lor au înaintat-o înțelegând greșit dispozițiile lui. Deținuții însă au refuzat să iscălească procesul-verbal.

20.000 lei delapidată. Poliția de siguranță din București a primit zilele trecute, o plângere a bancherului L. Bercovici, din strada Lipsecani, prin care acesta arăta, că un funcționar al său, i-a delapidat suma de 20.000 lei și a dispărut. Vineri, 30 Nov. v., bancherul trimise la poștă pe angajatul său Nathan Simcovici, ca să expedieze la Paris un plic, în care se aflau rente în cupoane românești în valoare de 21.700 lei. Ampliatul înlocui, pe drumul dela bancă la poștă, plicul cu valori cu un plic cu hârtii simple, pe care l'a expediat. D. Bercovici n'a putut bănui nimic mai ales, că i s'a prezentat, chitanța dela poștă. Nathan Simcovici, însă, se prefăcu bolnav și ceru o zi concediu, în care timp a preschimbât banii la casieria centrală a ministerului de finanțe și a fugit în străinătate, cu un pașaport al unui prieten. A treia zi Luni, bancherul primi o știre dela Paris, prin care era întrebă de cauza neprimeterei banilor. Bănuii imediat și reclama poliției. Duminecă dimineață defraudantul a fost arestat de către siguranța din Paris. La perchiția ce-i s'a făcut s'au găsit aproape toți banii, precum și un bilet de vapor pentru America.

Bătăe în parlamentul american. Din Washington se telegrafiază, că în parlamentul de-acolo a fost aflatăieri o bătăe sângeroasă, între doi deputați democrați, din opoziție: Watson și William. La început s'a iscat o discuție aprinsă între dânșii, mai apoi s'au certat și înjurat așa de mult, încât Watson a lovit cu pumnul pe William, trântindu-l la pământ, scaldat în sânge. Rivalul său, însă, nu i a dat pace, ci s'a pus în genunchi pe el, voină să-l sugrume. L'ar fi lăsat mort, dacă n'ar fi intervenit ceilalti deputați, despărțindu-l. Cât pe aci

era să se încaere și alți deputați, dacă în momentul acela președintele n'ar fi încheiat ședința.

Întâi slovac și apoi evangelic. Preotul evangelic din Antaltalva, I. Ciaplovits, a fost suspendat din oficiu de către episcopul seu, pentru că se împotrivi poronceli nedrepte a acestuia, și nu voia să facă slujba în biserică și în ungurește. Episcopul a trimis în locul lui pe o unealtă a sa, pe un renegat. Acesta însă nu poate face nimic. Amărâți până în suflet, poporul nu merg la biserică nici unul, și nu-l chiamă pe preot nici odată, când ar fi lipsă de el.

Pungașul filantropiei, fostul director general al asociațiilor economice, influțat de creștini-sociali, Gyurky Ö, care defraudase mai anul 280.000 cor. din cassa centralei asociațiilor și dispăruse fără urmă, a fost prins acuma în Oradea-mare. El trăia aci cam sărăcăcios, bolnav, suferind de piciorul șchiop. Era cu fața aproape de tot schimbată, însă un vechi fruntaș al acelor asociații, contele Berényi, îl cunoscuse pe stradă și-l urmări până la locuință, unde, cu ajutorul polițiilor chemați, îl dețină. Gyurky a mărturisit tot. La el nu se mai găseau parale, abia câteva coroane. — Figura asta, care incepu ca publicist, apoi ajunsese în cele mai alese cercuri ale elitei maghiare, avea prietini chiar în saloanele din străinătate, obținut titula de camerier papal, își câștigase nume de încredere ca fervent catolic și ca un zelos și priceput conducător al instituțiilor de ajutorare reciprocă, sub scutul bisericii, apoi surprinse lumea cu vestita defraudare și acum trezește milă cu halul în care se află — această figură ne amintește mult de lucrările și figurile lui Oscar Wilde, luate din corupția cea mai strălucită, po-reclită aristocrație.

Procesul Moltke-Harden. Dela acest proces, care acuma decurge cu excluderea publicității, abia câteva știri se strecoară în ziare. Una dintre acestea este, că d-na Elbe, soția de odinioară a contelui Moltke, și-a retras toate fasiunile depuse la prima instanță! Harden, se zice, a renunțat la dovedirea faptelor și a cerut numai ca judecătorii să stabilească dacă articolele sale au servit o cauză bună, sau nu. El ar fi gata să ceară iertare dela Moltke, se zice, însă acesta stăruie a se aduce verdict judecătoresc. De câteva ori Harden a căzut în leșin.

Pentru combaterea negoțului de fete s'a constituit în capitala noastră bucovineană, un comitet de dame, care a luat asupra sa o mijloc gratuit locuri de serviciu pentru femeii și fete ca: bucătărite, servitoare, fete în casă, dădace, bone, guvernante, contoariste ș. a. m. d. Biroul funcționează în zilele de lucru dela 1/2 2 — 1/4 4 d. a. Dumineca și sărbătorile dela 11—12 i. d. a. A fost într'adevăr timpul suprem să se facă ceva pentru a pune capăt referințelor orientale ce există. (A.N.)

Un roman popular german cu eroii români. >Neues Pester Journal< anunță, că un roman popular, care face mare senzație și a căreia eroi sunt toți Români, a apărut zilele aceste în limba germană în Ratisbona. În acest roman e vorba de un boer român >lancă Jianoc<, care în ura sa pentru inimizia țării a devenit un adevărat

șului. În consemnarea din 1575, amintită mai înainte, se găseac și pozițiile aceste: în plata cnezului din Feleac din anul trecut 1 fl., cnezului Vasile restanță de trei ani 25 fl.

În actele de donațiune ale regilor se zice, că Feleacul a fost înființat pe teritoriul Clujului, în pădurile orașului, cum de fapt, ele și aparțineau orașului. Cu toate aceste mai târziu Feleacul își avea hotarul său deosebit. Aceasta reiese din un conclud al adunării magistratului din Cluj, dela 10 Martie 1676. Adunarea adecă însărcinează pe inspectorii de hotar ai orașului să marcheze limitele hotarului de către Feleac, peste cari apoi Felecianilor că nu le fie permis a trece cu vitele. Inspectorilor li se dă îndrumare, să puie semnele cu ajutorul unor oameni onești, cari cunosc bine hotarul. Așadar Feleacul avea teritor separat dinainte de anul 1676. Separarea se va fi făcut probabil atunci, când Felecianii au stărpit pădurile de pe latrea nordică a dealului, ca să aibă loc arător.

În jumătatea a doua a secolului XVII, când Turcia, provocată de ambițiosul principe George Rákocy II. a trimis în Ardeal roiri de oști năvălitoare, Clujul a ajuns în mare strâmtoare. În anul 1660 pașă Seydi i-a impus un tribut de războiu de 75 mii de taleri. Ca să poată plăti, orașul a fost silit să-și zlogiască toate po-

sesiunile, precum erau și satele Săcelul și Filea inf. și sup. din comitatul Turzii, apoi diferite moși, mori, etc. Săcelul și cele două File au fost date în zlog unui cetățean bogat din Cluj, pentru suma de 6642 fl. Feleacul a fost zlogit bisericeii helvetiche pentru 5648 fl. dându-se bisericeii dreptul la dijme și la toate venetele, ce le avea până atunci orașul de la comuna Feleac.

Feleacul și celelalte posesii au rămas zlogite timp îndelungat. La 1713 nu erau încă rescumpărate. Aceasta se vede din un conscripție, ce s'a făcut în acest an și în cel următor, la ordin mai înalt. Referitor la averea și venetele orașului, în conscripție se zice, că Clujul nu mai posedă sate, deoarece acele au fost zlogite de când cu năvălirea lui Seydi-pașa. Pe timpul lui Iosif II. însă, cum se vede din un registru amintit mai sus, Feleacul și celelalte sate își plăteau taxele la oraș.

Feleacul, întemeiat între anii 1367—77, a devenit nu preste mult un sat mare, după împrejurările de atunci și în stare înfloritoare. Cam la un secol și ceva după întemeiere ajunge la însemnătate în privința bisericească și în secolul al XVI-lea să formează aici un oarecare centru bisericesc. Aceasta ne-o învederează următoarele: un evangeliu sârbesc din 1489, care să păstrează și acum la biserică de

acolo; biserică statului, zidită tot pe vremea aceea; episcopia din Feleac, între anii 1500—1538 și în fine tradiția din popor, că în Feleac ar fi fost până prin veacul XVII. o mănăstire de călugări.

Evangeliul sârbesc e legat în table de argint la 1733. Pe pagina din urmă a lui este o inscripție sârbească, în care se spune, că în carte s'au înscris cei patru evangeliști >cu porunca arhiepiscopului Daniil, în zilele marelui craiu Mătieș<, sau scris pe numele Feleacului, aproape de Cluj, unde și biserică am zidit<, în anul dela Christos 1489. Pe tabla de argint din lăuntru aceeaș inscripție e tradusă în românește și scrisă cu litere cirilice, cu adăusul următor : >și s'au legat a doua oară în zilele protopopului Vasile dela Cluj-Mănăstur, în anul dela Chr. 1733.<

În inscripția originală sârbească, deasupra cuvântului >Arhiepiscop< să află scris între șire, cu slove mai mici cuvântul: >severinrscago, adecă: dela Severin.<

Cine a scris evangeliul și cine a zidit biserică, nu se știe, dar întrebarea cea mai ponderoasă este, că cine a fost și unde și-a avut scaunul arhiepiscopesc Daniil? Chestia aceasta este de însemnătate și pentru Feleac. Dl Dr. Aug. Bunea în >Vechile episcopii rom.< — negând asistența mitropoliei de Bălgrad — bazat pe cuvântul >severinrscago< e de părere, că

Daniil a fost arhiepiscopul și metropolitul mitropoliei Severinului, înființată de voevodul român Vladislav Basarab, la anul 1370.

Dacă acesta ar fi un adevăr neîndoielnic, prin el s'ar dovedi, că Feleacul a fost o comunitate bisericească de însemnătate încă înainte de 1489, căci altfel cum ar fi venit un arhiepiscop al Severinului, din o depărtare atât de considerabilă, să pornească a să scrie cartea evanghelieișilor tocmai în Feleac și pe numele Feleacului? Pentru ce n'a luat Daniil sau alt arhiepiscop măsuri anologe pentru alte comunități bisericești din Ardeal?

Tot teza mea aică sprigin și prin biserică, ce s'a zidit atunci și există până azi. Dacă Feleacul n'ar fi fost de ponderozitate în privința bisericească, s'ar fi clădit în sat o biserică de bărne, din cari își fac și acum casele Felecianii și cum să făceau pe vremea aceea toate bisericile de pe satele noastre. Biserica din Feleac e de zid, plămuită în stil gotic de mai târziu, un monument de artă, cum pe acel timp nu se ridicau biserică nici la alte popoare, decât în orașe, sau în anumite centre bisericești, la episcopii, abatii etc.

(Va urma.)

„Călimdarul Plugarului“

A apărut în editura tipografiei A. Mureșianu din Brașov „Călimdarul Plugarului“ pe 1908.

Cu aparițiunea lui pe 1908 „Călimdarul Plugarului“ intră în al 16-lea an al existenței sale.

Convins fiind că cetitorii acestui călimdar îi vor face și de rândul acesta e bună și caldă primire, începând dela țărănul nostru până la fruntașul pela oraș, nu le vom înșira multe vorbe, ci îi vom invita cu frățească dragoste să-l cumpere, să-l citească și să-l răspândească, ca pe un călimdar de care nimănui până acuma încă nu i-a părut rău că a dat pentru el puținii bani ce costă.

În partea întâia a „Călimdarului Plugarului“, aducem datele calendaristice în toată estensiunea, după cari urmează îndrumările necesare, privitoare la poșta, telegraf, la taxele pentru timbre, compețițe etc. Urmează apoi tabela târgurilor din Ardeal, Bănat și țara ungurească după datele oficiale ale ministerului ung. de comerț. Târgurile sunt indicate atât după alfabet, cât și după lunile anului.

Partea economică conține următoarele articole: Pășunatul vitelor și cultura plantelor de nutreț. Rotațiunea în cultura legumelor. Nutrirea galitelor. Ingrijirea gunoiului. Semnele vitelor bolnave (de I. Georgescu). Povește. Nutrirea vitelor ostenite. Cum putem desvâța caii de mușcat. Tămăduirea umflăturilor la vite. Aerul resuflat. Nutrirea porceilor. 10 porunci pentru mulsul vacilor. Contra vacilor cari își ascund laptele. Tămăduirea pomilor cu scoarță bolnavă.

Partea literară are următoarele articole: Tribunul (de Ioan Rodina). Cântecul plugarului (de Z. Bărsan). Rugăciune (de O. Goga). Îmbliânzirea îndărătniciei trad. liberă după Georges Cousteline de V. Stoica. Din traista lui Mos Noia-Oașdin. Tiligraful. Glume. Măcar capră, măcar șap. De când a fost pușca pistol. Tocmai pe tocmai. Țiganul potcovit. Cinstea sau numele bun.

Printre articolele de mai sus sunt mai multe ilustrațiuni reprezentând: Dela excursiunea studenților dela gimnaziul român din Brașov în Italia: Lângă Torre-Annunciata, Pompei, Roma-Palatin, Biserica din Cebea. Mănăstirea dela Isvor. Iosif Vulcan. Interiorul Mănăstirii dela Sinaia. Un țărăn fruntaș din România. Sala cavalerilor (Rittersaal) în Haga. Monumentul ridicat în memoria contelui Iuliu Andrássy Dr. Carol Lueger, primarul Vienei. Dr. Weisskirchner, primul președinte ales de parlamentul votului universal din Austria. Româncă din Bran.

Călimdarul plugarului costă 40 bani (fileri) exemplarul plus porto postal de 10 bani.

La tipografia și librăria A. Mureșianu
se pot procura următoarele:

Ivanovici: Valurile Dun. Vals . . .	C. b.	—36
Păba F. C.: Potpouriu din melodii națion. rom. . .		—70
Concordia Vals		—50
Victoria-Quadril		—40
Harmonia-Quadril		—4
Forumbescu: Baladă pentru violină 2 cu acompaniament de pian		1.
P. t. p. u. r. i. u. din opereta		50
„Craiu nou“		2.—
„Uvertură din opereta „Craiu nou“		1.50

Biblioteca populară „Minerva“.

- Nr. 1, 2 și 3: „Istoria populară a Românilor
  - Nr. 4: „Cântarea României“.
  - Nr. 5: „Istoria populară a Literaturii Române“.
  - Nr. 6: „Revoluția lui Tudor Vladimirescu“.
  - Nr. 7: „Pierderea Basarabiei“.
  - Nr. 8: „Unirea principatelor și domnia lui Cuza“.
  - Nr. 9: „Mihail Cogălniceanu“.
  - Nr. 10: „Vasile Alexandri“.
  - Nr. 11: „Stefan cel mare“.
  - Nr. 12—13: „Mihail Viteazul“.
  - Nr. 15: „Răpirea Bucovinei“.
  - Nr. 16: „Cum se ne crescem copiii“.
  - Nr. 17: „Păstrarea sărățății“.
  - Nr. 18: „Ce se cetim“.
  - Nr. 19: „10 Măiu“.
  - Nr. 20, 21 și 22: „Războiul Românilor pentru neaterănare“.
  - Nr. 23: „Veniamin Costachi“.
  - Nr. 24: „Aritmetica“.
- Prețul fie-cărui număr 15 bani.

Biblioteca musicală:

- Note pentru voce și piano.**
- Nr. 1: „Destéptă-te Române“.
  - Nr. 2: „Luna dorme“.
  - Nr. 3: „A oleo!“
  - Nr. 4: „Suspine crude“.
  - Nr. 5: „Cât te-am iubit“.
  - Nr. 6: „Călugărul din vechiul schit“.
  - Nr. 7: „Pentru tine Iano“.
  - Nr. 8: „Două fete spală lână“.
  - Nr. 9: „Ce te legeni codrule“.
  - Nr. 10: „Steluța“.
  - Nr. 11: „Cuceruz cu frunza 'n sus“.
  - Nr. 12: „Fetișo din acel sat“.
  - Nr. 13: „Popa dice că nu bea“.
  - Nr. 14: „Inimiăra mea“.
  - Nr. 15: „Am nuleu și vrănsă-l beau“.
  - Nr. 16: „Pasăre galbină 'n cioc“.
  - Nr. 17: „Imnul regal român“.
  - Nr. 18: „Cântul giutei latine“.

**Numai cele mai fine și uscate
Nuci de Cocos**

folosește fabrica Ceres, și produce din ele fără nici un adaos, în aparate foarte curate

Ceres-grăsime
pentru prăjituri, fripturi și ferturi.

Rogu-Vă să nu cetiți acest anunț!!!
fără atenție.

FOTOGRAFIE ARTISTICĂ
Văduva K. Muschalek

Brașov,
27 Strada Porții 27 (lângă Fleischer & Co.)

recomandă fotografiile artistice, ca cadouri potrivite pentru sărbătorile Crăciunului. Deoarece principiul meu este de a liferă numai cele mai bune lucrări, mă rog să fiu sprijinită cu comanda mai din vreme.

Specialități:
Matphotografi și Tipar-Pygment foarte plăcute,
neîntrecute în efectul artistic și durabilitate
Fotografii a le mări, precum și picturi în Pastel, Aquarell și Ulei executate cu îngrijire.

Rog Onor. public a lua în vedere expositura mea (Vitrina) în Strada Porții Nr. 27.

Cu toată stima
Văduva Karl Muschalek,
27, Strada Porții 27, (lângă Fleischer & Co.)

STABILIMENTUL DE ACID CARBONIC

a lui **MUSCHONG** din Baia Buziaș

modern instalat — afară de Kartel livrează prompt ori ce cantitate de

ACID CARBONIC
natural, chemic foarte curat, fluid
din izvoarele cu acid carbonic din Bailele Buziaș renmitte în toată lumea pentru fabricarea de apă gazoasă, cârciumarilor, și alte scopuri industriale.

Cel mai spornic acid carbonic natural!

Estres din Analiza institutului Capitalei Budapesta pentru probarea chemicaliilor și alimentelor Nr. 465 din anul 1907.
„Mirsul și gustul: Normal: conținutul de acid carbonic“: 99.57% Acidul carbonic analizat corespunde perfect cerințelor igienice, și pe temeiul abundenței de acid carbonic a se clasifica ca „foarte bun“.

Informații se dau cu plăcere din partea
Muschong's Kohlensäure-Werke und Mineralwasser-Versand
în Buziașfürdő.

Adresa telegramelor: **MUSCHONG BUZIASFÜRDŐ.** — Inter. Telef. 18.

Cruce seu stea dublă electro-magnetică

Patent Nr. 86967.

Nu e crucea lui Volta. Nu e mijloc secret.
Vindecă și inviorază. pe lângă garanție.

Deosebită atențiune e a acest aparat vindecă boala se da imprejurării, că le vechi de 20 ani.

Aparatul acesta vindecă și folosește contra: durerilor de cap și dinți, migrene, neuralgie, împedecarea circulațiunii sângelui, anemie, ameteii, țuțuri de ureche, bătăie de inimă, sgârciuri de inimă, asmă, auțul greu, sgârciuri de stomac, lipsa poftel de mâncare, reoală la mâni și la picioare, reumă, podagră, ischias, udul în pat, influența, însămie, epilepsia, circulația neregulată a sângelui și multor altor bôle, cari la tractare normală a medicului se vindecă prin electricitate. — În cancelaria mea se află atestate încurse din toate părțile lumii, cari prețuesc cu mulțămire invențiunea mea și ori-cine pôte examina aceste atestate Acel pacient, care în decurs de 45 zile nu se va vindeca, i-se retrimitte banii. Unde orice încercare s'a constatat zădărnice, rog a proba aparatul meu.

Atrag atențiunea P. T. public asupra faptului, că aparatul meu nu e permis să se confunde cu aparatul „Volta“, de bre-c-e „Ciasul-Volta“ atât în Germania cât și în Austro-Ungaria a fost oficios oprit, fiind nefolositor, pe când aparatul meu e în genere cunoscut apreciat și cercetat. Deja lefinătatea crucii mele electro-magnetice o recomandă indeosebi

Prețul aparatului mare e 8 cor. Pretul aparatului mic e 6 cor.
folosibil la morburii, cari nu sunt mai vechi de 15 ani. folosibil la copii și femei de constituțiune foarte slabă.

Expediție din centru și locul de vânzare pentru țără și străinătate etc.
MÜLLER ALBERT, Budapesta, V.28, Strada VADÁSZ 34,
coțul strada Kálmán.

Cei mai nou?

Neîntrecut, cu toată concurența cea mare sunt în stare a oferi On. public ceva **NOU și ieftin.** Fiecărui să i-se dea ocazie a cumpăra pentru

Cadouri de Crăciun și Anul nou
cu prețuri ieftine obiecte de preț spre exemplu:

GIUVAERICALÉ

obiecte de aur și argint, feșnice, zaharnițe, monopol lanțuri, joujou și alte multe. Cine va cumpăra monopol obiecte, dau garanție 10 ani. Se primesc lucrări nouă și reparaturi într'o lucrătoare aranjată modern.

Comande din afară se execută prompt și solid.

Cu toată stima

L. Helmbolds Erben,

Nachfolger,
Strada Mihael-Weiss 24.

„Gazeta Transilvaniei“ cu numărul a 10 fil.
se vinde la zaraful Dumitru Pop, la tutungeria, de pe parcul Rudolf și la Eremias Nepoții.